

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕАТРУ, КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО**

ХІМІЧ АНДРІЙ ВІКТОРОВИЧ

**СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС
ПІДТЕКСТ ЯК РЕЖИСЕРСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ В ІГРОВОМУ КІНО**

Методична розробка за тематикою творчо-мистецького проєкту

Творчий керівник:
Буковський Сергій Анатолійович
народний артист України, старший викладач
кафедри режисури телебачення

Науковий консультант:
Ангелова Ангеліна Олегівна
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри театрознавства

КИЇВ – 2024

Анотація. Спеціальний курс «Підтекст як режисерський інструмент в ігровому кіно» створений задля поглибленої інтеграції режисерів-початківців у професію. Спецкурс надає матеріал для поглибленого вивчення студентами та режисерами початківцями прийомів написання, вигадкування та фільмування підтексту в ігровому кіно, а також, для того, щоб створити прогнозований естетичний вплив на глядача.

У курсі розглянуто різні форми режисерської взаємодії з підтекстом, особливу увагу наділено створенню та передачі характеру персонажа в ігровому кіно за допомогою підтексту (субтексту). До вивчення зазначених режисерських прийомів входить формулювання професійного понятійного апарату та розбір різних значень підтексту в залежності від виду мистецтва; дослідження підтексту в драматургії та театру, з подальшим зануренням у семіотичну систему підтекстів та розуміння авторських знаків; визначення основних принципів кінотексту та генеза розвитку застосування прийому підтекст у кіно; дослідження субтекстуальних вербальних форм та субтекстуальних візуальних форм і вивчення методологічного інструментарію їхнього створення.

Спеціальний курс буде корисним у поглибленому вивченні принципів режисерського інструментарію в ігровому кіно задля створення та передачі характеру для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура й мистецтво» за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво».

Тривалість курсу – один семестр.

Мета курсу – надати студентами методологію використання режисерського інструменту підтекст у ігровому кіно.

Здобувачі курсу *мають знати:*

- ключові професійні поняття курсу та їхнє походження;
- основні принципи роботи із кінотекстом та підтекстом в ігровому кіно;
- типологію підтекстуальних форм у драматургії, театрі, музиці та літературі;
- взаємозв'язок літературознавчого «принципу айсбергу» з кінематографом;
- особливості застосування субтекстуальних вербальних форм;
- принципи застосування субтекстуальних візуальних форм;

У результаті проходження спеціального курсу здобувачі *мають уміти*:

- застосовувати практичні навички під час написання власних сценаріїв ігрових кінострічок;
- працювати з актором як інструментом донесення субтекстуальних форм;
- обирати точне візуальне рішення для передачі субтекстуальних форм;
- орієнтуватись серед інструментарію режисера та знати прогнозований естетичний результат у глядача;
- вміти редагувати написані сценарії, створюючи субтекстуальні форми;

Питання спецкурсу

РОЗДІЛ 1. АВТОРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ З ПІДТЕКСТОМ У РІЗНИХ ВИДАХ МИСТЕЦТВ

ТЕМА I. ПІДТЕКСТ В ІСТОРІЇ ДРАМАТУРГІЇ

1.1. Еврипід та Софокл. Пошук підтексту в давньогрецькій драматургії.

1.2. Шекспір. Аналіз сцени Гамлета з Гертрудою, та діалог із Гробокопом.

1.3. «Вторинний діалог» М. Метерлінка

ТЕМА II. ПІДТЕКСТ В ЛІТЕРАТУРІ ТА МУЗИЦІ

1.1. Види і форми підтексту в літературі.

1.2. «Принцип Айсбергу» або теорія упущення

1.3. Види і форми підтексту в музикознавстві

ТЕМА III. АВТОРСЬКІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ З ПІДТЕКСТОМ У ТЕАТРІ.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОБОТИ З ТЕКСОМ ТА ПІДТЕКСТОМ У ІГРОВОМУ КІНО

ТЕМА IV. КІНОТЕКСТ

4.1. Кіно як текст. Семіотична система кіно.

4.2. Візуальні та вербальні знаки.

4.3. Типи та види діалогів у кіно.

ТЕМА V. ПІДТЕКСТ

5.1. Обхід цензури. Кодекс Гейза. Натяки.

5.2. Збільшення ролі підтекстуального навантаження у післявоєнних фільмах Америки.

5.3. Поява авторського кіно, складних неоднозначних характерів та нових кінематографічних інструментів.

ТЕМА VI. СУБТЕКСТ ЯК СКЛАДОВА КІНОТЕКСТУ

6.1. Взаємозв'язок режисерського авторського висловлювання та характеру головного героя.

6.2. Закадровий простір персонажа.

6.3. Аналіз створення субтексту режисером на прикладі фільму «400 ударів» Франсуа Трюффо (1959) – соло сцени та звички героя.

6.4. Принципи конструювання субтексту у фільмі «Розмова» Френсіса Форда Копполи (1974) та «Прості складнощі Ніко Фішера».

6.5. «Банальний діалог» як авторське висловлювання про соціальну реальність.

РОЗДІЛ 3. РЕЖИСЕРСЬКІ МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ПІДТЕКСТУ В ІГРОВОМУ КІНО

ТЕМА VII. СУБТЕКСТУАЛЬНІ ВЕРБАЛЬНІ ФОРМИ

7.1. Лексичний портрет, пауза

7.2. Відповідь без відповіді, плутанина

7.3. Внутрішній темпоритм, контрапункт дії

7.4. Брак субтексту та пауза

7.5. Формальна розмова

ТЕМА VIII. СУБТЕКСТУАЛЬНІ ВІЗУАЛЬНІ ФОРМИ

8. 1. Створення простору, камера-перо

8.2. Жест, мова тіла, контрапункт атмосфер

8.3. Соло сцени, звички

8.4. Вибір актора, світ речей

Форми навчання

Лекції, практичні та індивідуальні заняття, а також самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Роботи з діалогом у етюдній формі. Аналіз підходів до роботи з театральним підтекстом.
2. Використання субтекстуальної форми «пауза» в німому етюді. Написання сцени.
3. Вивчення вербальних форм субтексту. Написання діалогу.
4. Вивчення візуальних форм субтексту. Написання сцени.
5. Використання візуальних субтекстуальних форм під час зйомки діалогу. Вправи.
6. Реалізація принципів візуальних та вербальних субтекстуальних форм під час зйомки сцени. Вправи.

Питання до самостійної роботи

1. Типи та види діалогів у кіно.
2. Особливості вербальних форм, які спрямовані на створення характеру персонажа.
3. Принципи візуальних субтекстуальних форм, задля передачі стосунків героїв у ігровому кіно.
4. Робота режисера з актором, який привносить в кіно собою субтекст.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Взаємозв'язок типів та видів діалогів залежно від жанру кіно.

2. Підтекст у різних сферах мистецької діяльності.
3. Основні положення «принципу айсбергу» та його взаємозв'язок із кіно.
4. Поняття кінотексту та знаку в кіно.
5. Особливості субтекстуальних форм у фільмі Франсуа Трюффо «400 ударів».
6. Приклади об'єктів, які реалізують субтекстуальний принцип «світ речей» у світовому кінематографі.

Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Гемінгвей Е. Старий і море. Переклад В. Митрофанов. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 104с.
2. Евріпід. Трагедії. Пер. з даньогр. Б. Тен. К: Основи. 1993. 448с.
3. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. Пер. Гірняк М. Львів: Літопис, 2004. 652 с.
4. Ібсен Г. Ляльковий будиночок. Переклад В. Гладкая, К. Корякіна. Харків: Фоліо, 2023. 316с.
5. Ілленко Ю. Парадигма кіно. Київ: Абрис, 1999. 412с.
6. Селінджер Дж. Д. Дев'ять оповідань. Пер. з англ.Ю. Григоренко, А. Івахненко Харків: Фоліо, 2012. 223с.
7. Софокл. Трагедії. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро». 1989. 303 с.
8. Тимків Н. Підтекст як особлива форма авторської позиції. *Викладання зарубіжної літератури: проблеми та досягнення*. Султанівські читання.: Збірник статей. Відп. ред. В. Г. Матвіїшин. Івано-Франківськ, 2010 Випуск І.
9. Фока М. Підтекст літературно-художнього твору як літературознавча проблема. *Relevant issues of development and modernization of the modern science: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine : monograph*. Riga, Latvia: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2018. P. 381–406.
- 10.Шекспір У. Книга Гамлет, принц данський. Пер. І. Малкович. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га. 240с. 2008р.
- 11.Abstruc, A. (1948) L'Écran française (144). Paris: Front national des Écrivains.

12. Bazin A. LA POLITIQUE DES AUTEURS by originally printed in *Cahiers du Cinema*, N 70, 1957. URL : <http://www.newwavefilm.com/about/la-politique-des-auteurs-bazin.shtml> [viewed December, 12, 2023].
13. Belly M., Rooney B. Directors Tell the Story. London: Routledge, 2016. 382p.
14. Bordwell D., Thompson K., Smith J. Film Art: An Introduction (12 ed.). New York: McGraw-Hill Education, 2020. 644 p.
15. Dancyger K., Rush J. Alternative Scriptwriting. Massachusetts: Focal Press, 2007. 409p.
16. Hemingway E. Death in the Afternoon. New York: Scribner, 1996. 496p.
17. Horton A. Writing the character-centered screenplay. Berkeley : University of California Press, 1994. 218p.
18. Howard D. Mambey E. Tools Of Screenwriting. NY : St. Martin's Griffin, 1995. 320p.
19. Kingdon T. Total directing: integrating camera and performance in film and television. Los Angeles : Silman-James Press, 2004. 506p.
20. Lotman I. Sémiotique et esthétique du cinéma. Paris : Éditions sociales, 1977. 184p.
21. Maeterlinck M. The Tragical in Daily Life. Transl. A. Sutro. Whitefish: Kessinger Publishing, 2010. 242p.
22. Mamet D. On Directing Film. London: Penguin Books, 1992. 128p.
23. McKee R. Dialogue : The Art of Verbal Action for Page, Stage, and Screen. New York : Twelve, 2016. 336p.
24. Piller I. On learning languages and the gaining of wisdom. *Language on the Move*, 2014. URL : <https://www.languageonthemove.com/on-learning-languages-and-the-gaining-of-wisdom/> (дата звернення: 20.12.2023)

25. Proferes N. *Film Directing Fundamentals: See Your Film Before Shooting*. Massachusetts: Focal Press, 2008. 336p.
26. Seger, L. *Writing Subtext: What Lies Beneath*. LA : Michael Wiese Productions. 2017, 180p.
27. Travis, M. *Directing feature films : the creative collaboration between directors, writers, and actors*. LA : Michael Wise Production, 2000. 401p.
28. Truffaut, F. *Une Certain Tendance du Cinéma Français*. *Cahiers du Cinéma* 6 (31), 1954. 15p.

Додаткова:

1. Галич О. Назарець В., Васильєв Є. *Теорія літератури*. Науковий редактор: Олександр Галич. Київ: Либідь, 2001. 486 с
2. Клековкін О. *Античний театр*. Київ: АртЕк, 2007. 328с.
3. Aronson L. *The 21st Century Screenplay. A comprehensive guide to writing tomorrow`s films*. Cydney: Allen & Unwin, 2010. 475p.
4. Bazin A. *What Is Cinema?* / trans. Hugh G. Berkeley: University of California Press, 1972. Vol. 2. 212 p.
5. Bordwell D. *On The History Of Film Style*. Cambridge: Harvard University Press, 1997. 165 p.
6. Bordwell D., Thompson K. *Film History: An Introduction*. New York: McGraw-Hill Education, 1994. 856p.
7. Field. S. *Screenplay: The Foundations of Screenwriting*. London : Delta, 2005. 320p.
8. Freshman R. *Teach Yourself Screenwriting*. NY: McGraw-Hil, 2003. 310p.
9. Katz S. *Film Directing: Shot by Shot - 25th Anniversary Edition: Visualizing from Concept to Screen*. LA : Michael Wiese Productions, 2019.400p.

10. Lumet S. *Making movies*. London: Bloomsbury Publishing, 1996. 232p.
11. McKee R. *Story: Substance, Structure, Style and the Principles of Screenwriting*. New York : Regan Books, 1997. 480p.
12. Metz C. *Film Language: A Semiotics of the Cinema*. Chicago: University of Chicago Press, 1990. 286p.
13. Mukařovský' J. An attempt at a structural analysis of an actor's figure (Chaplin in *City Lights*). *Theatre Theory Reader: Prague School Writings*. Prague: Karolinum Press, 2016. pp. 192-198
14. Murch W. *In the Blink of an Eye: A Perspective on Film Editing*. CA: Silman-James Press, 2001. 146p.
15. Rabiger M., Hurbis-Herrier M. *Directing: Film Techniques and Aesthetics*. London: Routledge, 2020. 581p.
16. Rauf, R. (2023). Ernest Hemingway's Iceberg Narrative Method of *The Old Man and the Sea*. *Cihan University-Erbil Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(1), 88-90.
17. Seger L. *Making a Good Script Great*. Los Angeles : Silman-James Press, 2010. 244p.
18. Tetlow W. *Hemingway's In Our Time: Lyrical Dimensions*. Lewisburg: Bucknell University Press, 1998. 158p.